

Outi Myatt-Hirvonen ja Markku Kanninen

Costa Rican metsät tuottavat ympäristöpalveluja

Costa Ricassa maanomistajat saavat korvausta metsiensä tuottamista ympäristöpalveluista

Metsien hävityksestä suojelun edelläkävijäksi

Metsien hävitys oli Costa Ricassa 1960–70-luvuilla maailman kärkitasoa, melkein 3 % vuodessa. 1970-luvulta lähtien Costa Rica on muokannut metsäpolitiikkaansa ja metsälakejaan metsänhävityksen hidastamiseksi sekä panostanut voimakkaasti metsien suojeluun. Nykyisin noin 25 % maan pinta-alasta on kansallispuistoja tai suojelualueita. Costa Ricalla onkin pitkä kokemus erilaisista tukimuodoista metsien suojelemiseksi ja metsityksen edistämiseksi.

Uusin tukimuoto on maanomistajalle maksettava korvaus metsien tuottamista ympäristöpalveluista. Tätä korvausta voi hakea metsien suojelun lisäksi myös metsitystä ja kestävää metsänhoitoa varten.

Ympäristöpalvelut puuntuotannon rinnalle

Metsien katsotaan tarjoavan neljänlaisia ympäristöpalveluja: vesivarojen suojelua, biodiversiteetin suojelua, hiilen sidontaa sekä maisemansuojelua. Näistä etenkin biodiversiteetin ja maisemansuojelulla on merkitystä Costa Ricalle, jonka tärkein valuuttatulojen lähde on turismi.

Ympäristöpalveluista maksettavan korvauksen

tavoitteena on edistää metsien suojelua sekä tarjota pienille ja keskikokoisille tiloille lisäansioita ja näin ehkäistä maaltamuuttoa.

Järjestelmän avulla metsänhoidon toivotaan pysyvän paremmin kilpailemaan muiden maankäyttömuotojen eli perinteisten maanviljelyn ja karjankasvatuksen kanssa. Metsän merkitystä ei arvioida enää pelkästään puuntuotannon kannalta vaan myös muut metsän tarjoamat hyödyt tunnustetaan.

Korvausta maksetaan viiden vuoden ajalta

Metsien suojelun osalta maanomistaja sitoutuu suojelemaan metsäänsä viiden vuoden ajaksi ja saa tältä ajalta vastineeksi korvausta. Viiden vuoden kuluttua sopimus voidaan uusua.

Metsityshankkeissa metsänomistaja sitoutuu metsittämään sovitun alueen ja pitämään sen metsitetynä 15 vuoden tai 20 vuoden ajan puulajista riippuen. Metsänhoitovaihtoehdossa maanomistaja sitoutuu hoitamaan metsäänsä ja säilyttämään sen 15 vuoden ajan. Ohjelmaan hyväksymisen ehtona on ammattilaisen laatima metsänhoitosuunnitelma. Sekä metsitys- että metsänhoitovaihtoehdoissa korvausta maksetaan viiden ensimmäisen vuoden ajan.

Mielenkiintoiseksi Costa Rican järjestelmän tekee se, että se perustuu vapaaehtoisuuteen. Maanomis-

Taulukko I. Ympäristöpalveluista maksettava korvaus ja sen jaksottuminen.

Vuosi	Metsän suojelu	Metsitys	Metsänhoito
	n. 200 USD/ha	n. 500 USD/ha	n. 300 USD/ha
1	20 %	50 %	50 %
2	20 %	20 %	20 %
3	20 %	15 %	10 %
4	20 %	10 %	10 %
5	20 %	5 %	10 %

Lähde: FONAFIFO 2002

taja hakee siis itse haluamalleen alueelle suojelua. Kun sopimus ympäristöpalveluohjelmaan hyväksymisestä on tehty, muuttuu suojeluelvoite laillisesti sitovaksi eli suojeluelvoite säilyy, vaikka maa myytäisiinkin ja se siirtyisi toisen omistajan haltuun. Myös muiden vaihtoehtojen, eli metsityksen ja kestävänsä metsänhoidon, osalta maanomistussäilyy ja omistaja voi käyttää metsäänsä tuottavasti sovittujen rajoitteiden mukaisesti.

Taulukossa 1 on esitetty maanomistajien saama korvauksen määrä sekä maksettavan summan jakautuminen viiden vuoden jaksolle. Korvaus maksetaan paikallisessa valuutassa, Costa Rican coloneissa.

Vertailun vuoksi voidaan mainita, että metsämaa maksaa Costa Ricassa noin 2 000–3 000 USA:n dollaria per hehtaari.

Saastuttaja maksaa

Järjestelmän ylläpito rahoitetaan sekä kotimaisin että ulkomaisin varoin. Costa Ricassa kerättävää polttoaineverosta kolmannes ohjataan ympäristöpalvelumaksuja varten, joten järjestelmä soveltaa ”saastuttaja maksaa” -periaatetta. Lisäksi valtion vuosibudjetista ohjataan varoja metsien suojeluun. Myös costaricalaiset sähköyhtiöt ovat toimineet rahoittajina, sillä valuma-alueiden ja jokien suojelu on vesivoimalla sähköä tuottavien yhtiöiden etujen mukaista.

Lisäksi varoja hankitaan kansainvälisiltä markkinoilta ns. hiilirahaston kautta. Costa Rica on ollut edelläkävijä kehittämässä Kioton pöytäkirjan mukaista kasvihuonekaasujen päästökauppaa. Costa

Kuva 1. Ekomatkailua: kävelysilta sademetsän latvuksessa. Kuvat M. Kanninen.

Ricassa on toteutettu viisi metsähanketta yhteistoteutuksen kokeiluvaiheessa. Yksi näistä hankkeista, Proyecto Forestal Privado, perustuu ajatukseen, että sitoutuessaan ympäristöpalveluohjelmaan maanomistajat luovuttavat valtiolle oikeuden metsiensä sitoman hiilimäärän myymiseksi kansainvälisillä markkinoilla. Costa Rican kehittämiä ”hiiliosakkeita” (ns. certified tradable offsets), joilla halukkaat yritykset voivat vapaaehtoisesti korvata aiheuttamiaan kasvihuonekaasujen päästöjä, on kaupan Chicagon pörssissä.

Vapaaehtoinen suojelu kiinnostaa

Järjestelmä on ollut toiminnassa vuodesta 1997 lähtien, ja kokemukset ovat olleet kannustavia. Tähän asti hakemuksia järjestelmään osallistumiseksi on tullut enemmän kuin sopimuksia on voitu nykyisten varojen perusteella tehdä. Sopimuksia on voitu tehdä arviolta vain kolmasosalle hakemuksista.

Kuva 2. Matkailu on Costan tärkein elinkeino – Montezuman kylä Tyynenmeren rannalla.

Vuoden 2001 loppuun mennessä sopimuksia oli tehty yhteensä noin 4 500 maanomistajan kanssa. Taulukossa 2 näkyvät vuosina 1997–2001 tehtyjen sopimusten yhteensasketut pinta-alat.

Järjestämää kohtaan on myös esitetty kritiikkiä, sillä sen on katsottu palvelevan lähinnä suurmaanomistajia. Costan Ricassa pientilallisilta puuttuvat usein viralliset asiakirjat maanomistuksestaan, ja niiden sekä muiden hakemukseen tarvittavien asiakirjojen, kuten metsänhoitosuunnitelman, hankkiminen on heille liian kallista. Vaikka järjestelmä on kieltämättä onnistunut edistämään metsien suojelua, ovat sosiaaliset tavoitteet vielä jääneet saavuttamatta.

Tällä hetkellä järjestelmä on haasteiden edessä. Näistä ajankohtaisin on suojelusopimusten uusiminen, päättyiväthän ensimmäiset viisivuotissopimukset viime vuoden lopussa. Ensimmäiset suojelusopimukset tehtiin ilman järjestelmällistä suunnittelua, ja monasti mukaan pääsivät nopeimmat hakijat. Tuloksena on hajanaisesti sijoittuneita ja pieniä suojelukokonaisuuksia. Jatkossa suojeltavat alueet

Taulukko 2. Vuosina 1997–2001 tehdyt sopimukset (hehtaaria).

Vuosi	Suojelu	Metsänhoito	Metsitys
1997	90 118	9 530	4 844
1998	47 927	7 620	4 152
1999	55 777	5 125	3 156
2000	26 583	-	2 457
2001	27 211	1 176	2 395
Yhteensä	247 616	23 451	17 004

Lähde: FONAFIFO 2002

halutaan kuitenkin ensisijaisesti keskittää olemassa olevien suojelualueiden yhteyteen, niiden puskuri- vyöhykkeille ja niitä yhdistäviin biologisiin käytäviin. Mikäli kaikkien nykyisin ohjelmassa mukana olevien alueiden suojelusopimuksia ei uusita, saattaa tämä nakertaa maanomistajien luottamusta ohjelmaan.

Kuva 3. Vuoriston tammimetsää 3000 metrin korkeudessa.

Metsänhoidon sisältyminen ohjelmaan on herättänyt ristiriitoja, ja etenkin monet ympäristöjärjestöt ovat vastustaneet sitä. Yhtenä ratkaisuna esitettiin metsäsertifioinnin ja ympäristöpalvelujen kytkemistä toisiinsa. Ajatuksena oli, tulevaisuudessa yhteiskunta ostaisi ympäristöpalveluja vain niiltä maanomistajilta, joiden metsät ovat sertifioituja. Tästä ajatuksesta kuitenkin luovuttiin, sillä viime vuoden toukokuussa valitun uuden hallituksen päätöksen mukaan metsänhoitoa koskevia sopimuksia ei vuodesta 2002 eteenpäin enää tehdä.

Järjestelmän suurin ongelma on varojen puute. Valtio on leikannut budjetissaan ohjelmaan tarkoitettujen varojen osuutta ja polttoaineverolla kerätyn summan kolmanneksesta osa on ohjattu muihin tarkoituksiin. Kansainvälisen rahoituksen löytäminen ohjelmaa varten on osoittautunut oletettua vaikeammaksi. Kioton pöytäkirjan jatkoneuvottelut venyi-

vät pitkään ja lopulta ns. puhtaan kehityksen hankkeisiin hyväksyttiin vain metsityshankkeet. Costa Ricalla on kaikki valmiina ”hiilikaupan” käynnistämiseksi, vain markkinat puuttuvat.

Lähteet

FONAFIFO (Fondo Nacional de Financiamiento Forestal) 2002. Pago de servicios ambientales e incentivos forestales. Estadísticas.

■ MMM Outi Myatt-Hirvonen, Helsingin yliopisto, metsäekologian laitos; MMT Markku Kanninen, Center for International Forestry Research, Bogor Barat, Indonesia. Sähköposti outi.myatt-hirvonen@helsinki.fi